

Слободан Миров Крушић

СВАКОМ СВОЈЕ ОГЛЕДАЛО

Из очевних казивања

Рођен сам у Новој Вароши, Србија, 26.09.1946. године. Дан мога рођења затекао је оца у официрском ресторану где је нешто прослављао. Било је на прослави 50 виших и нижих официра, а он је био на дужности команданта града Нове Вароши када је чуо вијести. Рекао је да чашћава пићем официре. На то је народни херој Чејо Мандић рекао да му да име Слободан, јер је стигла слобода. Међутим, Миро је рекао да се не слаже, преча је слобода која је дошла на данашњи дан 1912. године када су Јанко Вукотић и црногорска војска ослободили мој Мојковац. Зато ће бити Слободан.

Слободан Миров Крушић

СВАКОМ СВОЈЕ ОГЛЕДАЛО

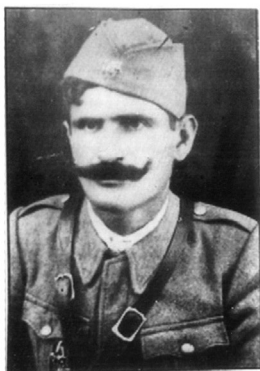
Из очевних казивања

Слободан Милов Крушић

СВАКОМ СВОЈЕ ОГЛЕДАЛО

Из очевних казивања

КРУШИЋ Ђоков МИРО

Рођен је 1909. године у Бјелојевићима. Земљорадник. Активни је учесник у предратном револуционарном покрету. Члан КПЈ је од 1938. године. У априлском рату 1941. године истао се као командир Митрањског вода у борби против Италијана. Један је од организатора устанка у Мојковцу и активни учесник у 13-јулском устанку 1941. године. Уочи устанка је командир вода у ударној групи, па командир чете у Мојковачком ударном батаљону Треће пролетерске (санџачке) бригаде, а затим је био командант овог батаљона. После битке на Сутјесци, 1943. године, био је командант Команде мјеста у Мојковцу, замјеник команданта батаљона у Петој санџачкој ударној бригади, командант батаљона у Бјелопољском НОП одреду и командант батаљона у Другој бригади КНОЈ-а. Осим споменице „1941“ године носио је још једанаест одликовања. Међу њима орден за храброст I реда, орден заслуга за народ и партизанску звијезду са сребрним зрацима.

Општински одбор савеза бораца
Бијело Поље..

Слободан Милов Крушић
СВАКОМ СВОЈЕ ОГЛЕДАЛО
Из очевих казивања

У стварању књиге помагали су:

Драиша МАЏИАЉ
Бошко ЂУКУЋ
Блајоје ЈОВАНОВИЋ
Момир ВУЧИНИЋ

Издавач:

Рецензија:
Драиша МАЏИАЉ

Лектор:
Момир ВУЧИНИЋ

Слог и прелом:
Никола ВИЋЕВИЋ

Тираж:

Штампа:

МИТ О ОЦУ И СИНУ

О ВА чудесно увјерљива проза, исприповиједана у неколико до сржи упечатљивих варијанти о страдању оца и сина, у веома препознатљивом минулом идеолошком добу, неодољиво подсјећа на старозавјенту библијску повијест о почетку стварања јеврејског народа, кад Аврам под старост добија сина Исака, а Бог га тада у највећој радости, већ старца, који је живио по највишим моралним и божанским кодовима, позивна на највеће искушење, да приношењем малодобног јединца као жртву, докаже своју вјерност њему, Врховном творцу неба и земље, па кад Аврам послуша његов глас и крену да принесе Исака као жртву, Бог његовог сина замјењује жртвеном животињом, и тако од њих двојице – Аврама и Исака, почиње Родослов Исуса Христа и стварање јеврејског народа.

И овдје, у овој књизи Слободана Крушчића, са дословце аутентичним именима и догађајима у једном историјски преломном добу, отац Миро приноси најприје себе, а једновремено и породицу на жртвени олтар отаџбине, живјећи цијело вријеме страдања по највишим моралним биљезима, хришћански чисто, по доброту сопственог срца, слушајући само његов глас и глас разума, а не почесто погубне директиве надређених, да би на крају тог страдања, као и на његовом почетку – остао у свему исти: сиромах витешког духа, кога је Творац наградио бројном здравом породицом. Овај лик у свему подсјећа на последње ликове маркомиљановског соја у посљедњем вијеку вратоломних догађаја у Црној Гори и у томе нема двојника, сем неких ликова у романима Михаила Лалића, и вјероватно је ово и посљедња написана књига таквог породичног, а у ствари историјског регистра, јер се око судбине Оца и Сина плету крупни историјски догађаји и збивања у Другом свјетском раду: општенародни устанак 1941. године у Црној Гори, четворогодишњи ратни вихори, по злу чувена голооточка страдања и она друга, нешто мања, послератна, пуна жбира и шпијуна, сваковрсне оскудице и мукотрпног довијања да се преживи и сачува бројна породица од читаве лезепе таквих искушења.

Син је памтио Очеве приче, до најситнијих детаља, дуго и дуго их носио у сјећању и као да их је тамо, у том дугом низу, слагао за невидљивим писаћим столом, улазећи до цизелираности у језгро њихове обимне грађе, па кад је томе дошло вријеме, само их је читко преписао аутентичним језиком расног народног приповједача, завичајном лексиком, препуном медитативних импулса и непоновљивог жуборења сопственог дјетињства.

Слободан Крушчић је, причајући судбину оца, истовремено још упечатљивије, на другом плану исте слике, казивао сопствену и породичну судбину, са много других ликова, са других простора, уплетених у историјски колоплет догађања и збивања у бурама живота људи овог, Потарског краја. У цијелој галерији тих ликова не препознаје се само њихов живот, већ се кроз њихове стра-

далне токове пројектује и судбина људи краја који аутор описује, дакле цијелог једног народа, а ауторово дјетињство је једновремено и дјетињство цијеле једне генерације, те се због тога књига не може поимати као породична хроника у једном злодобу, већ је то његова слика са широког друма, којим су прошли људи и догађаји и то је највиша вриједност ове књиге, којом ће аутор мајсторством казивања увјерљивих догађаја различитих људских судбина привући бројне читаоце.

Мало је у послеријатној литератури у Црној Гори писаца који су лакоћом приповједања и бираном лексиком обиљежили послеријатно доба, као што је то Слободан Крушчић учинио са неколиким причама из ове књиге, које би и по строжијем естетском критеријуму досегле домете антологијског избора. Кад се дочита књига, стиче се утисак као у оној причи о подземној води, која се дуго пробијала кроз тамне и врлудаве ходнике да би нас најзад запљуснула бистрим током.

Кад је писац на трагу надахнућа, онда не изостане ни контемплативни дао творчев, те су тако све Крушчићеве приче добиле заиста јединствен наслов – Сваком своје огледало. А у том Огледалу најкрупнији је пишчев даровит лик, у чему ће се одмах увјерити будући читаоци, чим завире у садржај ове књиге.

Драгиша Маџић

СТРАДАЊА КРОЗ ВЈЕКОВЕ

ЦИЉ ове моје приче је да, због генерација које долазе, отргнем од заборава оно што се нашем малом братству догађало кроз неколико вјекова, са посебним освртом на нашу породицу.

Од нашег родоначелника, па до наше генерације, имали смо значајних људи и јунака, али по неком правилу, чим се прерати, а ратовало се доста, они се нијесу сналазили. Увијек се дешавало нешто што би их спријечило да истински и до краја не уживају у својим заслугама. То је, ваљда, судбина јунака и честитих људи.

Шта се подешавало са генерацијама предака који се нијесу сналазили у миру? Као да су једва чекали тешка времена, ратове и глади да покажу достојанство и јунаштво. А после тога остајали у сенци новопридошлих скоројевића и свашточиња.

Они који су вређели као да су одлазили у илегалу.

Данас су на сцени неки нови који немају никакве везе са прецима. Смијем ли рећи – олош.

Срећан сам што, ипак, један мали дио братства нема никакве везе с њима.

А они други ничу као печурке послје кише. Множе се.

Сви једнако мисле, свашта раде.

Радног стажа немају, а живе боље.

Изгледа да је дошао земан оне Андрићеве: „У једном вијеку увијек дође вакай да олош йројовори, а йошйени заћуше“.

Јесу ли све планине легле, а долине устале? Хоће ли моја генерација – наша породица, имати новог Вукадина, Секула и Вукмана? Или Жуја, Николу и Мира, ако то буде потребно српству, чија је вертикала дубоко генетски усађена у нама? Вјерујем, чак сам готово сигуран да се, кад дође до потоње, они не могу опет јавити.

РОДОНАЧЕЛНИК

ДВОЈИЦА Васојевића – Мијомановића, два рођена брата, убише бега у Пећкој нахији и побјегоше у Лијеву Ријеку. Тамо се десеше велике борбе са Турцима. Млађи брат западне за једну палу крушку па из згодног заклона уби седморицу Турака.

Од тога дана, Дмитар Вуков Мијомановић постаде Дмитар Паликрушка, тако пише у књизи „Плеће Васојевића“, доктора професора Р. Вешовића и Ј. Ередељановића, писаној 1929, а штампаној 1935. године у Сарајеву.

Како Дмитар имаде доста синова, они се размиљеше по Црној Гори, Србији и Косову. Све су прилике, према ономе што је писало и што се чуло, да су од Паликрушке – Крушке, Крушкићи и Крушићи. Тако пише пуковник Милан Крушчић у сојој књизи „Брајство Крушчића“.

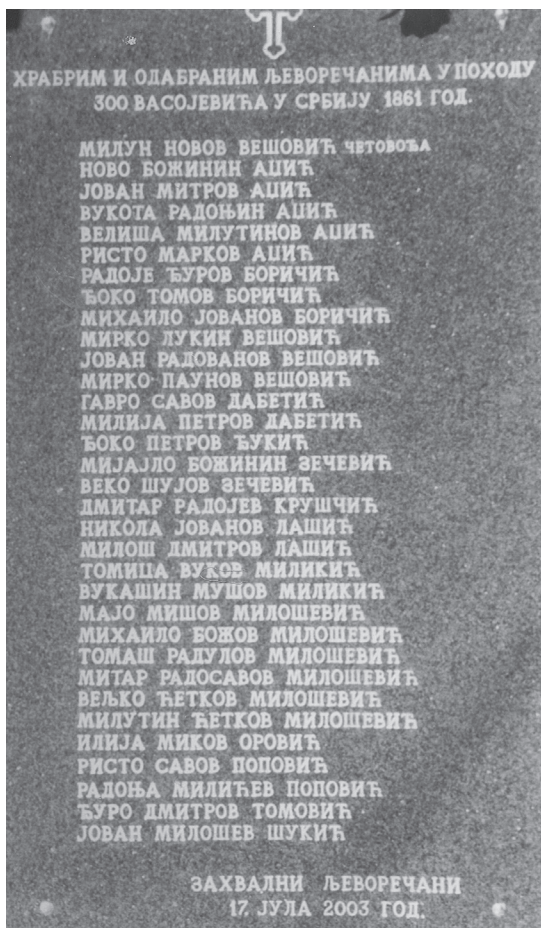
Међутим, за мене је најважније да су сви Крушчићи, одавде до Аустралије, гдје год да их сретнеш, сигурни потомци Дмитра Вукова Мијомановића, касније Паликрушке.

Слава нам је Аранђеловдан, а крај Лијева Ријека.

По таквом јунаку, свом претку, доби име Дмитар Радојев.

Вјерује се да је он био већи јунак од свих. Био је један од триста Васојевића који су ишли на Јавор и даље. У славу тим јунацима постоји спомен плоча у Цетињском музеју, на којој је име Дмитра Радојева.

Али, на тој спомен плочи коју ју подигао краљ Никола, од њих триста нашло је мјеста само њих неколико знаменитих јунака – четобаша. Исту такву плочу, прије неколико година, направиле су Васојевићи, која се налази на гробљу у Лијевој Ријеци.

Спомен плоча на којој је име Дмитра Радојева Крушчића, мога прадеда

МОЈ ПРАЂЕД – ДМИТАР РАДОЈЕВ

ДМИТАР се оженио Великом из чувене барјактарске и капетанске куће Лазовића. Пјевале су се пјесме о њима по Кучима и даље.

Тешко се живјело у Лијевој Ријечи и он узе жену и шест синова и пође с оном групом Васојевића за Србију.

Тешке су борбе водили за опстанак, мјесто га није држало дуго, па се често селио за тих петнаест година боравка у Србији.

Станио се у Чачку, Ивањици и Прокупљу, тако да су нам тамо остали и неки рођаци који су са њим тада отишли, од којих и данас има потомака.

Од силних борби, од којих никад није узмицао, погинула су му три сина. У међувремену родио му се седми син по реду и једна ћерка.

Српски владари у то вријеме одликовали су га највећим одликовањима. За куповину великог имања дали су му дукате у злату.

Зажелио се Дмитар Црне Горе, врати се и купи пола оне равнице гдје је данашња фабрика целулозе у Беранама.

Догоди се у то вријеме тешка борба на Масенића ријечи. Дмитар, иако стар човјек, показа неvjероватну храброст и вјештину.

Задужи Турке добро. Заклеше се да ће му вратити.

На љето Дмитар са три сина и ћерком Сенком оде на планину, на Комове. Турски комити кренуше од Затона, све поред Лима, па ладом и крадом бануше му на кућу. Заклаше Велику и најмлађег сина који је имао десет година. Док су још били живи, али са непроболним ранама, бацише их у један мравињак гдје им је душа испала.

О том догађају народ је пјевао уз гусле. Пјесма се звала „Бијела је кликовала вила, *џо* не би *џ*ребијела вила, но *џо* била *Дмити*рова Велика“.

Зна се да је прађед Дмитар био велики ратник и јунак. У ријетким тренуцима одмора и опуштања приповиједао би лијепе приче, а знао је да фино гусла и пјева уз гусле. Био је свјестан својих највиших светиња, о њима је пјевао овако:

*Царе Лазо, од Србије љаво,
Живоме џи косџи џоломише,
Живоме џи љаву одрубисше,
Мрџивоме џи косџи џрекоџаше,
Је ли с џруџом сахрањена љава,
Шџо Душана силноџ џраже?
Ко ли му џо косџи џече,
Издржаџи Срби неће.
Ко ли му џо косџи џржи?
Све ће Србин да издржи!
Ој, Косово џрдно разбојниџџво!*

Духовни нам оџац Њеџош,
 Јер све нас је њородио,
 Карађорђе вељи вођа,
 Под крстџааш нас барјак свио.
 Наша земља мајка мила,
 Црна Гора и Србија.
 Дуњалук нас џурски јаше,
 Саме џаше и субаше.
 Мучилишиџе наше клеџо,
 Ој, Косово вазда свеџо,
 Турски нас вилајетџи џурчи,
 Мачем сјече, оџњем џржи,
 Ал се срџска вјера држи,
 Све ће Србин да издржи.
 Турски нас вилајетџи мори,
 Оће Србе да џокори.
 Умријетџи нам џеишко није,
 Под крстџаашем шиџо се вије,
 Све збоџи џурске крвоџије,
 Збоџи слободе најмилије.
 Ој, Косово, ој најџрђа наша рано.

Његов син, а мој ђед Ђоко, наслиједио је његов дар па је касније допјевавао његове пјесме. Ево шта је написао за Вука Караџића. Мојсију Зечевићу и војводи Миљану Вукову:

„Ми смо браћа!“

Браћа смо јер смо синови Васови, од исте крви и меса. Исте су нам стазе и богазе. Изникли смо из косовске крви и божура. Кад погроми на нас се сручише, земљотреси, вулкани и лаве, прескочисмо гудуре – амбисе, у Лијеву се станисмо Ријеку, јер истијем путем ми одисмо. Одморисмо кости, али не задуго, половину их ту остависмо, је наша је Лијева Ријека. Враћамо се све истим стазама, равном Косову и Видову дану, преко гробова својих предака, Ђеле куле – веље костурнице. Опет тамо и опет овамо – све сеобе неколико пута, јер ми смо синови Васови, једне горе лист, исти су нам пути били. “

Дмитар је живио сто двије године. Остала су му три сина: Перо – Жујо, Вукадин – Ђико, Ђоко – Додо и кћерка Сена, удата касније у Лашића.

После његове смрти црногорске власти су давале земљу у Бјелојевиће да их населе као граничаре и њих тројица, жељни својих Љеворечана, доселише се, настанише и поженише. Ту се завршава прича о путу од Лијеве Ријеке до Србије, преко Берана и Комова, до мојих Бјелојевића и Мојковца.

МОЈ ЂЕД ЂОКО ДМИТРОВ И ЊЕГОВА БРАЋА ПЕРО И ВУКАДИН

ПРОДАО сам земљу у Папратинама и од тих пара, уз велики рад читаве породице, за двије године направили кућу у Мојковцу. Те педесет осме године за првог станара примили смо старог Ђетка Радевића – имао је деведесет двије године. Живио је код нас још десет, умро је у сто другој години живота.

Милорад, син му јединац, дошао је прије три мјесеца с Голог отока. Умрло му једино дијете које је имао. Слабо га је мајка држала. Веле, није имала кад, љубавила са удовцем. Оћерали су је, остала су њих двојица ко два чунгара. Касније се Милорад поново оженио и имао велику и добру породицу.

Петрана, најстарија Ђеткова шћер, дошла је да честита усељење и да види оца и брата. Донијела је гусле (знала је лијепо да гусла). Не би мало, исте ноћи, на врата бану Мига Радевић, брат од стрица Ђетков. Има деведесет и кусур година, напуниће сто пет, таква им је била раса. Бјеше велики јунак свога времена, носилац Обилића медаље, добровољац са Брегалнице, гдје је и рањен.

– У! – обрадова се Миро. – Добро, да не може боље.

Мига диже здравицу с врата димижаном од десет литара.

– Аферим ти га Миро, сине Ђоков – Додов! Дође с Голог отока и начиње кулу од камена, на два боја. Свака ти част, од земље до неба, људски сине! Љубе се и грле, питају за здравље. Миро одреди мене да служим ракију и остало што треба, све с ногу, ту сјеђења нема.

– Ти ћеш до дванајест, а Саво ће, касније, до зоре!

Ријетко је Мига долазио, али те ноћи нема спавања.

– Имамо кад спит – зборио је. – На овај свијет немамо шта чињет но ово. Знаш ли ти, Пејка, ону гусларску о Косову, о Куманову, о Сливници, о Брегалници?

– Не, то не знам.

– Па шта онда знаш? Немој ми ту пртљат. Женетина дигла рашу па ми тобоже гусла! Немој да ми их мразиш, кад не знаш главне прјесме које свако зна. Ђић, више да те никад нијесам чуо. Оћу Миру ноћас да испричам једну причу. Поодавно се каним, а имам кад до зоре. Једно чудо што га више никад нијем видио ни чуо, ни у писању Марка Миљанова, и нећу га ни виђет, док ми се земља на јагодице не успе. Не знам јесу ли ти Ђоко и Вукадин причали за ово?

Мига заузео некакав свечани став, узео ваздуха и поче да прича. Знао да је нешто значајно, јер би он тада ухватио човјека за браду и рекао му: „*Сад немој да шараш очима, иња вјеро!*“

– Причали су ми Ђоко и Вукадин, али бих волио да ми ти испричаш, ти си био очевацица – вели Миро.

– Ја и Ђетко, били смо један и други, добро памтимо, а врсници смо са Ђоком и Вукадином.

Жујо је био нешто старији, а били смо ти очевици догађаја што се тада треофио. Отац и стричеви су ти умрли, а ено ти још свједока – Лука Журић и Тадиша Шћепановић. Ослијепко Ново Лашић, што му оба ока усташе извадише, ако није тако! Оба ми моја ока! Таквога јутра није доодило у наше крајеве! Твој отац Ђоко и стриц ти Вукадин спремише се, препузаше границу на Пржишта. Припазише се на Медено гувно и Ракиту, те сиђоше у Мајсторовину, па у Затон. Ту купе код Бубања у воденици по тридесет килограма брашна и упрте, нема почивања до Мајсторовине. Распртиће се код Влаовића, то је тазбина Ђокова, твоја ујчевина. Неко их виђе уз Ракиту и прописа Турцима. Они потекоше брже – боље и западну на Медно гувно. Капетан Љуца вели: „Нико да не љуца, оћемо ја и браћи да им одсијечемо љаве“. Улете њих двојица са исуканим сабљама, мислећи биће лако, а Вукадин и Ђоко уграбе па опале по једном. Убише их обојицу. Остали се препану, збуне, а ови то искористише да утечу и донесоше брашно у Бјелојевиће. Велика, тешка мука, не може бити већа. Био је то државни проблем, погинули турски капетан и његов брат на турској територији. На Аранђеловдан, направише реконструкцију догађаја. Дошао Краљев изасланик, угледни људи из Колашинског среза, Подбишћани и Пољани, на челу са командантом батаљона Секулом Бошковићем. Савић Журић, официр црногорске војске, вели: „Нећеш љи Жујо, учињет љанас да љи два браћиа љојубе на исто мјесто ље је њиова крв љала!“ Сви савјетују, уче и моле, а Жујо, њихов трећи брат, поротник с наше стране, мора да се закуне. Жене, ћеца, родбина – сви плачу, а једина нада остао је Жујо. Мрдања више нема, мора да се закуне.

– Камен ти данас у дом, што ће ти за сва времена планут, Дмитре Радојев – нариче Неда Мирашева.

– Је ли ово зла истина – запомаже и мушко и женско.

– Јесу ли то били Вукадин и Ђоко, закуни се Перо– Жујо Дмитров – рече Краљев изасланик.

Наста тајац. Нико не смије ни оком да трепне. Чека се само да му се зуби забијеле, да само протури једну преко језика. Ријеч која ослобађа кривице или им сијече главе. До сада су му сви вјеровали, није тврђе истине било од његове, али нико није ни запао у овакве муке као што је он данас.

– Тако ми данашњег дана, који пада данас на Аранђеловдан, јесу!

Наста тајац. Ни лист да трепне, ни травка да се мрдне, као да врјеме стаде. Чуде се сви чудом. Сви ћуте, и Срби и Турци. Онда се оте уздах, поче јецај и нарицање.

– Пољска чета која ово обезбеђује нека преузме заробљенике – рече љут и изненађен Краљев изасланик.

– Вала ово, Жујо, би много, па ако је и од тебе!

Жујо ћутну, иште испред свих, па се некако испрси.

– Мислите ли ви да мени срце не крвари? Ја се ту више не питам! Шта ја ту могу, сем право да се закунем! Слагат нећу, иако ће ми за један минут одлећет двије братске главе! Тако нам је на рођену уру било записано.

Сад се Жујо још више испрси и попе се три метра височије на једну главицу.

- Господине судија! Братимим те Богом великим, твојим и мојим, учини ми толико, узми моју у замјену за Ђокову или Вукадинову главу! Теби је свеједно чије ћеш двије намирити да осветиш своја два брата!
- Е, не може, Перо– Жујо Дмитров – и он се испрси и горња са Жујом.
- Ко би нам онда боље на границу с ваше стране био на руку до тебе?
- Свакога бих посјекао да се осветим, а тебе не бих.

Судија турски, рођени брат погинулих, виђен човјек. Зборили су „ка он“, преко његове ничија се не пита у Врањешку долину. Он рече:

- Слушај вамо! Сад се моја пита. Мом брату капетану и другом брату, није било мјесто да западну овим сиромасима због мало брашна, што су га за славу набавили, па таман да је то брашно било њихово. Овдје се по сриједи уденула правда понајвећа коју сам видио, кад трећи брат овако збори. Па и ја сам, с ове стране, неки трећи брат, па ко бива, овако велим. Ако сам јуче изгубио два, данас могу зарадити три брата, сем ако Перо, Ђоко и Вукадин, синови крилатога Дмитра, за којег смо поодавно чули, прихватите кумство! Сви скупа, на тврду вјеру вашу и бесу нашу, ајмо одмах кући нашој у Врањешку долину.

Гледамо и слушамо, нико не вјерује ни очима ни ушима. Опет вријеме не тече, шути, не понта. Не чујем више ни секундару на великом џепном сату, што ми га је Мајо на дар оставио. А вазда се могла чути на дан ода. Ево, слушај – и извади га.

Први се снађе Лабо Мишнић, вјечити хајдук и испали ледару. Помијешаше се пуцњи из маузера и кубура. Од лудила и весеља, не зна се шта се ради. Шенлук на обе стране.

- Обавијестите карауле, није се заратило!
- Оћу пролаз и пратњу, отуд и одувуд и да се све уреди по моме – рече огромни, угледни судија Руждија Љуца, а чинило ми се да тога дана у њега има три метра.

Послије пуно година, када су се збили догађаји двадесет и четврте, Секуле, твој брат, средњи син Ђоков, не оставља никог живог. Заклети крвник, не може бити већи, ни пашче иза коца не оставља. Заустави се пред кућом Љуца, а тамо већ једна група дигла угарке у руке. Никад веће бруке и срамоте нијесмо направили него те двадесет и четврте.

Они се запријечили, турили мандала, али кратка би то одбрана била, сем што би се можда замјенили. Попјевају танко гласовито, исто ка’ ми кад се нађемо у шкрипцу. Исто онако ка’ шта је Радун са његовом љубом, што се у кулу нагнао.

СТИЖЕ СЕКУЛЕ И ВЕЛИ:

- Овђе се нико не пита осим мене! Коме се не свиђа, са мном ће имати посла! Одступи или пушка теби, пушка мени!

ИЗРЕБРИ СЕ И ВИКНУ:

- Ооо, стрико Руждија, ево ти синовца Секула Ђокова. Дајем ти чврсту ријеч, онакву какву си ти дао мом оцу и стрицу, ни длака с главе ти неће фалити, ником твојоме, па да вас је стотину!
- Благо мени довијека – рече Руждија и изађе пред кућу. – Ако не личиш на оца и стричеве, те не одржиш ријеч, од твоје ме сабље неће бољети.

Сазна Ђоко да су постали сиротиња, па му од двије краве с телетом дари-ва једну.

Мига се уморио, попи чашу ракије, па затражи воде. Миро то искористи и први пут га прекиде.

– Ја сам с Јовом одио, није могао сам да оћера краву и теле, а тада сам имао четрнајест– петнајест година. Боже мили, те радости кад стигосмо! Љубе нас, љубе краву и теле. Обисла цијела фамилија о нас. Имао сам част да упознам стрика Руждију, а тада је имао већ деведесет година. Ломи руке, хоће да нас части нешто, а у пустој кући ниђе ништа. На крају нађе по једно парченце лоја и части нас.

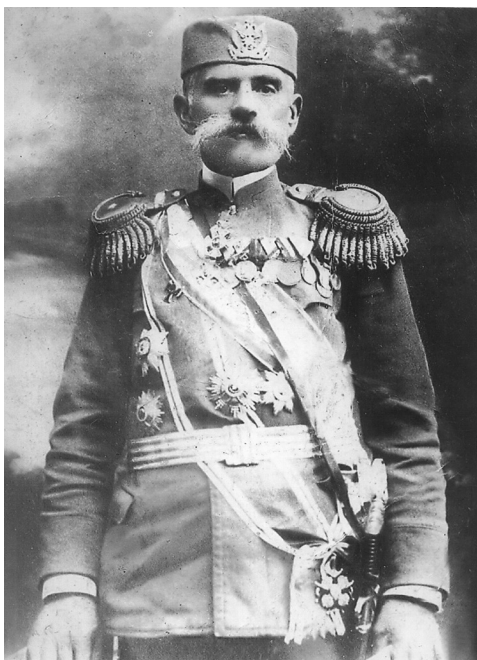
Тако се Миро за тренутак умијеша Миги у причу, а он није волио да га прекидају.

– Ето, тако су нам синови Дмитрови, с једне, и већ чувени судија Руждија Љуца, с друге стране, приредили чудо што га никад више нећу ни чути ни виђет – поново ће Мига.

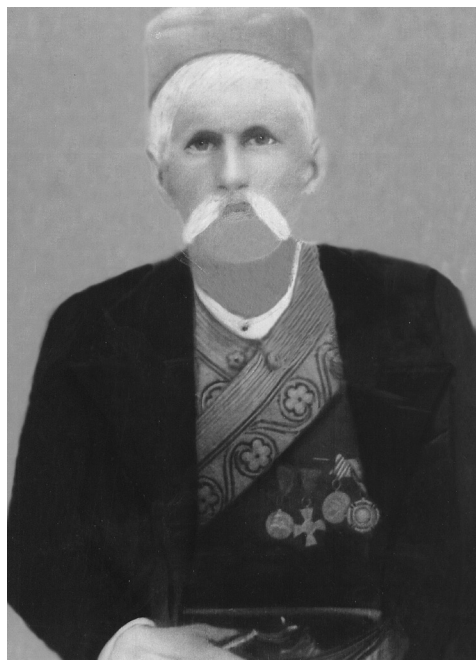
Свира шест сати на Комбинату „Вукман Крушић“, фатају се радници на посао. Ја се спремам за школу, а они тек лијежу. И чујем још ово, последње:

– Може ли за један вакат, за једно мјесто, бити више чојства и јунаштва са обадва краја?

– Не да ја знам! А скоро ћу сто година!

Велиша Лазовић, чувени јунак из Балканских ратова и Првог свјетског рата, официр црногорске, касније српске војске. Оносилац златне Обилића медаље, Карађорђево звјезде и Легије части.

Ђед Вукађин, носилац златне Обилића медаље и других одликовања за храброст. Учесник Балканског и Првог свјетског рата.

МОЈ СТРИЦ – СЕКУЛЕ ЂОКОВ

КАДА је умро Дмитар Радојев, мој прађед, сви братственици кажу, тада па и данас, а тако пише и у књизи „Брајсџиво Крушића“: „Оде нам љава“.

Рекоше исто када је погинуо Перо Дмитров. Умори га Шваба 1916. године зато што један жбир, звани Шишко, дојави да држи комите. Шваба га ухвати, притеже добро, доведоше му још и кћерку. Окренуше их према сунцу, по сочивима од батерије сагореше их по ногама, рукама и грудима, све до кости. Када су им сагорјели очи, не могоше више издржати и испустише душу.

И дође ред на Секулу Ђокова. Његов стриц Вукадин, носилац Обилића медаље, мој прађед извањи, тада рече: – Увијек сам се љутио кад би ми неко рекао да сам крилати Вукадин. Знао сам да то припада Секулу.

Ја мислим да, по ономе што сам слушао о њима, признање припада обојици. Ко би сад могао да погађа ко је од њих био већи, или да ли је Никола Вукадинов претрпео веће муке од стрица му Пере (Жуја). Кад би га четници, рањеног и смрзнутог, ухватили у Краљским барама, тамо гдје је Вукман погинуо, ставили су га на „муке малої Радојице“. Сипали су му со на рану, убацили мачку у гаће, па тукли по њој док му није дроб ишчупала.

Чуо сам једном Луку Журића, носиоца Обилића медаље, како говори мом оцу: – Ето какви сте јунаци били ти и Иван, кад вас упоредим, исто сте као мала ђеца према Секулу!

Храбар и немилосрдан, одлуке је доноси на пречац, не питајући никога за савјет.

Сестра му од стрица, кћерка Жујова, чувала је краве поред саме карауле на Пржишта. Имала је петнаест година. Играла се „*йеџкаша*“. Гледао је стражар, аскер, сашао и затражио да га научи. Она му је показала како се игра „*йеџкаша*“. У то се Секуле прикраде, вазда је хајдук и комита био. Очима не вјерује. Сестра му се игра петкаша са Турчином! Прилеће и закоље га, не потрже метак и сутура. Закопао га је тако да су залуд свуд тражили. Њу је узео за руку, па у Паљешку шуму. Свезао је и запалио јелу. Сагорјеле су заједно. И њу су свуд тражили.

Једном се наљути нешто на стрину, жену Вукадинову, па јој запрјети: – Дуг имаш језик, осјећићу ти га, за јелу ћу и тебе ко и сестру! – тако се дознаде шта се догодило.

Прођоше двије године, њена рођена сестра чувала је козе, и двојица момака чували су с њом. Имали су по двадесет година. Посвађаше се око пушке, почеше да се отимају. Она мало издаље гледа. Опали пушка и погоди је.

Чека Секуле, прошло је четрдесет дана. – Ђоко – рече оцу – нама Пандурице и Ђетковићи ни на сахрану, ни кумство да нам вијетају, а убише ми сестру од стрица. Ојдо да их убијем!

Отац, већ готово слијеп, не мога да га спријечи.

– Иване – вели најстаријем сину – потечи, мрцу, ће да убије онаква два момка за њевојчину.

– Ако га ја претечем данас, како ћу сваког дана. Секулу нико не може остати дужан – рече Иван.

Сјутрадан су их у Лепенцу сахранили. Онда су Пандурице дошле и понудили кумство.

– Могли сте ово пређе, ви к’о да нијесте знали Секула – замјери им чувени хајдук Мијаило Миликић.

Капитулирала наша војска на Мојковцу те 1916. године. Секуле у комите, не могу лако да га ухвате.

Дође кући једно јутро, добио тешку упалу плућа, потпуно у бунилу. Легли га на губер поред ватре, а он пита оца – Какви су ово људи те иду уза зид, а јечам им изник’о из главе?

Касније је причао како је то сањао.

Бану на врата читава чета Шваба. Запалише кућу зато што није пријављен комита. Зграбише Секула са оним губерром, турише га на носила, па тако до Мојковца. Касније су га пребацили у болницу у Подгорицу.

Једно јутро устао Ђоко и каже: – Дође ми Секула на сан, па вели, донеси ми, Ђоко, крушака, јеребасни да оздравим. Богоми, морам одит.

– Ђе да идеш, полуслијеп човјек, а све пјешке.

– Нема ко други, Јово и Миро су мали, а Иван у комитама. Не би ни ваљао да иде ко други, јер сам сан талковао. У њега ми се казује да то морам бити само ја!

Фебруар мјесец, снијег до у п’ас, не помаже ништа, спреми се и оде. Мислили смо нећемо га више видјет, страдаће од дивине, или од зиме и глади.

Распита се ђед Ђоко за сина Секула да је жив и да се налази у болници у Крушевцу. Купи на пјаци десет кила крушака, све како му сан казује. Пријави се, пуштише га да се виде и он предаде крушке. Сјутрадан дође и донесе још десет кила. Секуле га тога јутра дочека на ногама.

– Ево, ја послвије мјесец и по дана, од оних твојих крушака први пут устадох на ноге.

Обрадова се ко дијете кад виђе да је Ђоко донио још.

– Дођи опет сјутра да видиш како сам.

Дође Ђоко трећи дан, не носи крушке. По сну то није бло потребно. Каже му један рођак из Лијевој Ријеке, који је сломљене ноге ухваћен: – Муштулук, Ђоко!

– Знаш, Секуле је побјегао!

– Јесте, синоћ је све ове бедеме прескочио, скочио у Морачу и побјегао.

Много су пуцали за њим. Ако га нијесу погодили, чекаће те у Лијевој Ријеци.

– Не брижим за то – рече Ђоко – моме сину ни длака с главе неће фалити.

Послије неколико дана бануше обојица код кумова Радовића у Подбишће. Они су нас примили и били смо код њих читаву годину, јер је наша кућа запаљена.

Причају Секулу како му је шпијун Шишко „*часџио*“ стрика Пера.

– Сјутра ћу ја њега – вели, као да је то лако.

- Никако Секуле, не играј се, још си болестан, а он се преселио на сто метара од њихове команде. Смјестио се код Пека Цаковића у сред Мојковца. Страже и предстраже по Црном пољу и Мојковцу, по Пољима и Подбишћу, на стотине. Да си тица, не можеш прелећети.
- Ја смо још ноћас да преноћим, мени је мјесто у комитама. Осветићу се Шишку или ћу погинути.
- Друкчији је ово непријатељ, подмуклији од Турака – опомињу га кумови Радовићи.
- За свакога непријатеља Сењо има другу тактику. Упознао сам ја швапске дупоглаве муле. Једном сам им побјегао, други пут ме жива фатат неће.

Не иде по ноћи, да не натрапа на страже. Преплива Тару, па преко Црног поља, све од чечара до чечара, сакри се више куће Перкове. У неко доба ноћи Шишко се враћа кући из команде, ће сваки дан подноси извештаје. Ухвати га, свеза, зачепи уста и све по пропису, да не би било каквих изненађења. Стиже глас Ђоку и Вукадину да је Секуле ухватио Шишка и да их чека у Паљешкој шуми.

- Нећеш, Ђоко, да осветиш брата?
- Нећу свезанога, а немам очи да с њим идем на двобој.
- А ти, стрико Вукадине?
- 'Оћу, али пушка њему, пушка мени.
- Немам ја кад за то. Он моме стрицу није пружио такву шансу.
- 'Оћу да видим јеси ли какав јунак? О, ти се кривиш, а ја тек почео да оштрим нож.
- Секуле, убиј га к'о човјека, немој да га мучиш – рекоше Ђоко и Вукадин, скочише на ноге и одоше.

Нема тога блага и откупа који би промијенили одлуку да Шишко не прође исте муке кроз које му је прошао стриц.

Трећег дана је још једна јела планула у Паљешкој шуми. Тако се он разрачунавао и намиривао са швапским шпијунима. Нико му не остаје дужан.

Све вријеме, до 1918. и коначне слободе, он и брат му, најстарији Иван, провели су у комитама. Дан, ноћ, борба, бјежање и ћерање одавде до Берана, Куча и Лијеве Ријеке.

Како сад да смириш вјечитог хајдука? Како да смириш оваквог јунака и комиту, а остали му још Турци вјечити непријатељи. Секуле би још са њима да намирује дуг.

Нова држава, Краљевина Југославија, не трага много ни за њега, ни за хиљаду таквих. Има она својих јунака, ови ће пасти у тешку немилост. Радојица Оровић, Секуле и многи други – поново у комите, све до краљеве амнестије. Толико су га пута затварали, толико је пута плаћао казне и дажбине код тадашње власти да је завршио у највећој немаштини и биједи. Умро је 1938. године од јефтике, због незалијечене упале плућа.

Док ми отац ово прича, ја све сабирам. Исто је зарадио и Ђед Вукадин, носилац златне Обилићеве медаље у оној црногорској држави. Исто зарадио и ти код Тита. Ваљда је то она судбина, која задеси јунаке, да никад не добију оно што су заслужили.

*Сјирци Секуле Ђоков, учесник Балканских и Првој свјетској ратима.
Одликован за изузетне храбрости више пута,
носилац Крста за Освећено Косово.*

Thank You for previewing this eBook

You can read the full version of this eBook in different formats:

- HTML (Free /Available to everyone)
- PDF / TXT (Available to V.I.P. members. Free Standard members can access up to 5 PDF/TXT eBooks per month each month)
- Epub & Mobipocket (Exclusive to V.I.P. members)

To download this full book, simply select the format you desire below

